

doi: 10.3935/rsp.v25i2.1521

SOCIAL JUSTICE IN EU – INDEX REPORT 2017, SOCIAL INCLUSION MONITOR EUROPE

Daniel Schraad-Tischler, Christof Schiller, Sascha Matthias Heller & Nina Siemer

Gütersloh (Njemačka): Bertelsmann Stiftung, 2017., 180 str.

Njemačka zaklada *Bertelsmann* već duži niz godina priprema »Izveštaj o ocjeni socijalne pravednosti u EU« (Social Justice in the EU – Index Report 2017¹) koji obuhvaća šest skupina pokazatelja vezanih uz prevenciju siromaštva, jednakost u obrazovanju, stanje na tržištu rada, socijalnu koheziju i sprječavanje diskriminacije, zaštitu zdravlja i međugeneracijsku pravednost. Svaki od pokazatelja sastoji se od više potpokazatelja koji se različito vrednuju. Tako se, na primjer, pokazatelj prevencije siromaštva dobiva uzimajući u obzir stopu rizika od siromaštva za cjelokupno stanovništvo kao i za djecu i starije osobe, postotak stanovništva koji živi u obiteljima u kojima nitko ne radi, postotak stanovništva koji trpi od ozbiljne materijalne lišenosti. Pokazatelj socijalne kohezije i nediskriminacije obuhvaća kvantitativne podatke o politici socijalne uključenosti, podatke o dohodovnoj nejednakosti izražene Gini koeficijentom, o politici sprječavanja diskriminacije, rodnu jednakost u parlamentima, politici integracije, o mladima koji nisu u zaposlenosti, obrazovanju i osposobljavanju (NEET), mladim strancima koji su završili samo srednje obrazovanje u odnosu na domaće stanovništvo iste dobi

te diskriminaciji prema osobama s invaliditetom.

U uvodnim napomenama autori pojašnjavaju kako su poboljšanja na tržištu rada utjecala na bolje stanje socijalne pravednosti. Gospodarska kriza započeta 2008. godine jako je pogodila EU tako da su značajno porasli siromaštvo, nezaposlenost (pogotovo mladih) i financijske teškoće stanovništva. Time su se jako pogoršale mogućnosti punog sudjelovanja u društvu. Nakon gotovo 10 godina sada se stanje znatno poboljšava zahvaljujući ponajviše pozitivnim promjenama na tržištu rada. Nezaposlenost je u 26 od 28 članica EU-a manja nego prošle godine. Prosječna stopa nezaposlenosti koja je u 2013. iznosila 11% spustila se na razinu od 8,7% u 2016. To je nešto više od 8% koliko je iznosila u pred kriznoj 2008. Trend poboljšanja također je očit u prosječnoj stopi zaposlenosti, koja je porasla sa 64,1% u 2013. godini na 66,6% u 2016. Možda iznenađuje, ali jedan od najvećih problema u Europi – visoka nezaposlenost mladih – pokazuje znakove poboljšanja čak i u zemljama koje imaju najveće teškoće. Tako je, na primjer, u Grčkoj stopa nezaposlenosti mladih pala s gotovo 60% u 2013. na sadašnju razinu od 47,3%. Slična su kretanja i u Španjolskoj gdje je zabilježeno njezino smanjivanje s 55,5% na 44,4%.

U cjelini, najbolje stanje socijalne pravednosti je u Danskoj, Švedskoj i Finskoj, koje slijede Češka Republika, Slovenija, Nizozemska, Austrija i Njemačka. Grčka je usprkos poboljšanjima i nadalje na posljednjem mjestu. Osim nje, iza Hrvatske koja je na 23. mjestu od 28 članica EU-a još su Španjolska, Italija, Bugarska i Rumunjska. Općenito, zemlje sa sjevera Europe oporavljaju se osjetno brže u pogledu

¹ Dostupno na <https://www.bertelsmann-stiftung.de/en/topics/aktuelle-meldungen/2017/november/nosedivehalted-recovery-on-the-labour-market-improves-social-justice-in-the-eu/>.

standarda i društvene pravednosti nego one na jugu, ali se stanje ipak razlikuje po pojedinim obilježjima.

Naravno, nas najviše zanima kako je ocijenjena Hrvatska. U izvještaju se naglašava kako se Hrvatska još uvijek nalazi među članicama EU-a s najnižom razinom društvene pravednosti i ostvarila je tek blago poboljšanje u odnosu na prethodno istraživanje. Ipak, potrebno je istaknuti kako Hrvatska među svim članicama EU-a ima najmanju stopu od 2,8% djece koje *ispadnu* iz obrazovnog sustava prije završetka primarnog ili upisanog sekundarnog obrazovanja. Druga najbolja u EU je Litva koja ima tu stopu od 4,8%, a slijedi ju Slovenija s 4,9% djece koja ne završe osnovno obrazovanje. U tom pogledu, najgore su Malta, Španjolska i Rumunjska gdje osnovno obrazovanje ne završi gotovo petina djece.

Hrvatska je razmjerno visoko rangirana (8.) po pokazatelju postotka izdvajanja BDP-a za predškolski odgoj i obrazovanje. Prema tom pokazatelju, najbolje su Švedska, Danska i Bugarska, a najgore Velika Britanija, Grčka i Irska. Hrvatska je na istom 8. mjestu po pristupačnosti obrazovanja, s time da su najbolje Danska, Švedska i Finska, dok su prema tom pokazatelju na začelju Mađarska, Portugal, Rumunjska i Malta.

Prema pokazatelju prevencije siromaštva, Hrvatska je na 22. mjestu. Najbolje su Češka Republika, Finska i Danska, a najgore Grčka, Rumunjska i Bugarska. Hrvatska je na istom 22. mjestu prema potpokazatelju rizika od siromaštva za ukupno stanovništvo. Nešto je bolja po potpokazatelju rizika od siromaštva za djecu te je zajedno s Velikom Britanijom na 18. mjestu, odnosno lošija prema rizika od siromaštva za starije osobe gdje je 23. Približno osmina hrvatskog stanovništva pati od ozbiljne materijalne deprivacije što nas smješta na

22. mjesto. U tome je najbolje rangirana Švedska gdje rizik od siromaštva za starije osobe pogađa manje od 1% stanovništva, a najlošija je Bugarska gdje je gotovo trećina starijeg stanovništva izložena siromaštvu. Nešto smo bolji po pokazatelju ozbiljne materijalne deprivacije za djecu te smo na 21. mjestu, odnosno lošiji prema istom potpokazatelju za starije osobe gdje smo uz Grčku na 24.

Po stopi nezaposlenosti Hrvatska je tek 26. s 13,3%. Jedine gore od nje su Grčka s 23,7% i Španjolska s 19,7%. Što se zaposlenosti stanovništva tiče, Hrvatska je tu još gora te iza Grčke ima najnižu stopu od samo 56,9%. Neznatno bolja je Italija u kojoj radi 57,2% stanovništva u radnoj dobi. Čak osam članica EU-a ima stopu zaposlenosti višu od 70%, dok je prosječna stopa za cijelu Europsku uniju 66,6%. Švedska i Njemačka imaju vrlo visoke stope zaposlenosti osoba starijih od 65 godina (75,5% i 68,6%), a Grčka i Hrvatska su najgore u Europskoj uniji s manje od 40% zaposlenih osoba starijih od 65 godina.

Hrvatska je ipak jako dobra prema jednom pokazatelju tržišta rada. Zaposlenost, posebno na puno radno vrijeme, kod nas je prilično sigurna obrana od siromaštva, pa je u Hrvatskoj razmjerno nizak postotak onih koji rade, a ipak su siromašni. Hrvatska je po tome šesta najbolja s 4,7% zaposlenih koji trpe od siromaštva, što je nešto lošije od Finske s 2,7% i Irske s 2,9%, ali mnogo bolje od Rumunjske s 14,3% i Grčke s 12,2%. Hrvatska je na prilično lošem 21. mjestu po zapošljavanju osoba s invaliditetom, a najbolja su Slovenija, Slovačka i Portugal.

Iako u Hrvatskoj postoji prilično veliko uvjerenje javnosti o vrlo velikim i rastućim dohodovnim nejednakostima, možda najvećima u EU, to u stvarnosti nije slučaj. Prema Gini pokazatelju dohodovne nejed-

nakosti, najmanja je nejednakost u Slovačkoj, Sloveniji i Češkoj Republici. Hrvatska je iza Njemačke na 15. mjestu, a najgore su Rumunjska, Litva i Bugarska. U Hrvatskoj se od 2008. očituje stalno smanjivanje dohodovne nejednakosti, dok se u značajnom broju zemalja očituje njezina stagnacija ili se blago povećava. Hrvatska je iza Slovenije najbolja u EU po nepostojanju diskriminacije osoba s invaliditetom, čiji je položaj posebno težak u Grčkoj, Italiji i na Malti.

Prema pitanju pravednosti u sustavu zdravstvene zaštite, najbolje su Švedska i Njemačka, a najgore Grčka, Rumunjska i Latvija. Dok je Slovenija neposredno iznad prosjeka za EU, Hrvatska je uz Irsku, Cipar i Portugal nešto ispod njega. Prema pokazatelju dostupnosti i pokrivenosti zdravstvene zaštite smo na zavidnom 6. mjestu, pri čemu su najbolje Nizozemska i Belgija, a najgore Poljska, Grčka i Bugarska. Prema učincima zdravstvene zaštite naš položaj je osjetno lošiji i zauzimamo 20. mjesto. Dok Šveđani u prosjeku mogu očekivati gotovo 74 godine zdravog života, to je u Hrvatskoj, Portugalu i Litvi osjetno niže i iznosi tek nešto više od 56 godina.

Posljednja skupina pokazatelja odnosi se na međugeneracijsku pravednost. Potrebno je pojasniti pokazatelje koji se pritom uzimaju u obzir. Riječ je o kvalitativnim pokazateljima obiteljske i mirovinske politike, politike zaštite čovjekove okoline, emisiji stakleničkih plinova, pokazateljima obnovljive energije, izdvajanjima za istraživanja i razvoj, javnom dugu i dobroj ovisnosti. Tu su najbolje Švedska, Finska i Danska, a najgore Italija, Cipar i Grčka. Naravno, postoje razlike prema pojedinim područjima i politikama. Francuska ima najbolju obiteljsku politiku, Danska najbolju mirovinsku politiku. Važno pitanje koje sadašnji naraštaji ostavljaju onima koji tek dolaze je i ono vezano uz javni dug, gdje su najbolje Estonija, Luksemburg i Bugarska,

a najgore Grčka s dugom od gotovo dvogodišnjeg BDP-a te Italija i Portugal. Ne iznenađuje što je tu Hrvatska dosta loša i prema raznim obilježjima rangirana na 20. mjestu.

U cjelini, riječ je o vrlo vrijednom, zanimljivom i poučnom istraživanju. Hrvatska je nešto poboljšala svoj položaj, ali je to daleko od zadovoljavajućeg. Naravno da pritom svrha poboljšanja pružanja javnih usluga i pravednosti u socijalnoj politici u širem smislu nije bolji položaj u rangiranju, nego je to unaprijeđenje kvalitete života i zadovoljstva građana u društvu u kojem žive. Ipak, navedena publikacija može donositeljima odluka pomoći pri ocjenjivanju na koja područja trebaju usmjeriti pojačanu pozornost.

Predrag Bejaković
Institut za javne financije, Zagreb